

N:o 42.

Af herr **A. Wijkander** m. fl., om *skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning rörande lämpligheten af inrättande utaf en större asyl för sinnessjuka inom vestra delen af mellersta Sverige.*

Stora ansträngningar hafva under de sista årtiondena gjorts i Sverige för att bereda vård åt deraf i behof varande sinnessjuka. 1885 blef det nya hospitalet i Upsala för manliga patienter färdigt. 1887 öppnades hospitalet i Kristinehamn. Den nya paviljongen vid Nyköpings hospital blef färdig 1890. 1891 fullbordades den stora asylen vid Lunds hospital, och förlidet år öppnades det nya hospitalet i Piteå. Medel äro beviljade till en asyl i Vadstena.

1881 funnos å rikets vårdanstalter plats för 1,991 sinnessjuka, vid 1890 års slut 2,625. Under 1891 tillkommo 696 platser, hvaraf 684 i Lund, 10 i Kristinehamn och 2 i Upsala. 1892—95 tillkomma ytterligare 172 platser i Lund, 290 i Piteå och 424 i Vadstena eller inalles 886, så att vid slutet af 1895 platsernas antal kan beräknas till minst 4,207. År 1891 var de sinnessjukas officiellt uppgifna antal i riket 7,678 och idioternas 6,192 eller inalles 13,870. Antalet platser vid statens vårdanstalter uppgår nu till ungefär 40 procent och skall 1895 öfverstiga 50 procent af antalet sinnessjuka, om idioterna ej medräknas.

Af dessa siffror torde framgå, att oaktadt ännu mycket återstår, innan man kan säga, att landet på ett fullt tillfredsställande sätt lyckats bereda omvårdnad och skötsel åt den beklagansvärda del af sin befolk-

ning, som inräknas under kategorierna sinnessjuka och idioter, den tidpunkt är inne, då man kanske noggrannare än hittills bör tillse, att platserna för nya vårdanstalter utväljas så, att de olika landsändarne i detta afseende få sina behof lika väl tillgodosedda. Undersöka vi huru dessa förhållanden nu äro, finna vi synnerligen beaktansvärda ojemnheter.

Enligt officiella siffror var 1891 de sinnessjukas antal (oberäknadt idioterna) följande:

i Vestmanlands län (138,737 invånare)		229, hvaraf intagna		å statsanstalt 108 = 47 procent	
» Malmöhus	» (371,736	») 511	»	231 = 45	»
» Vesternorrlands	» (212,028	») 296	»	119 = 40	»
» Örebro	» (183,554	») 325	»	123 = 38	»
» Södermanlands	» (157,077	») 201	»	76 = 38	»
» Kopparbergs	» (200,403	») 464	»	161 = 34	»
» Stockholms	» (154,269	») 191	»	65 = 34	»
» Gefleborgs	» (210,574	») 294	»	100 = 34	»
» Kristianstads	» (219,011	») 327	»	106 = 32	»
» Östergötlands	» (266,702	») 484	»	146 = 30	»
» Upsala	» (121,614	») 208	»	61 = 29	»
» Blekinge	» (142,204	») 190	»	53 = 28	»
» Skaraborgs	» (244,419	») 380	»	100 = 26	»
» Gotlands	» (51,074	») 98	»	25 = 26	»
» Jemtlands	» (101,171	») 124	»	31 = 25	»
» Kronobergs	» (158,836	») 310	»	77 = 25	»
» Göteborgs och					
Bohus	» (302,494	») 396	»	93 = 23	»
» Vermlands	» (251,361	») 580	»	127 = 22	»
» Kalmar	» (229,230	») 366	»	77 = 21	»
» Hallands	» (136,210	») 231	»	47 = 20	»
» Elfsborgs	» (272,500	») 532	»	107 = 20	»
» Vesterbottens	» (127,292	») 188	»	36 = 19	»
» Jönköpings	» (193,389	») 325	»	52 = 16	»
» Norrbottens	» (108,406	») 180	»	28 = 16	»

Af ofvan anförda uppgifter, hvilka visserligen icke kunna vara fullt exakta, men likväl äga ett relativt värde, framgår, att rikets län äro ganska olika tillgodosedda i afseende å vården af sinnessjuka å statens anstalter. Under det att det folkrikaste länet, Malmöhus, har 45 procent

af sina sinnessjuka intagna å hospital eller asyl och genom den under 1891 öppnade asylen i Lund numera sannolikt kommit i ännu gynsamare ställning, eger Göteborgs och Bohus län, som dernäst är talrikast befolkadt, endast 23 procent och Hallands och Elfsborgs län 20 procent af sina sinnessjuka intagna å statens anstalter.

Sämst lottade synas Vesterbottens, Jönköpings och Norrbottens län vara, men då Piteå hospital med platser för 290 sjuka numera öppnats, så torde Vesterbottens och Norrbottens län, hvilka tillsammans räknas endast 368 sinnessjuka, af hvilka naturligtvis icke alla äro i behof af eller berättigade till hospitalsvård, numera vara de bäst lottade af alla rikets län med afseende på tillgång på platser för sinnessjuka. Hvad åter Jönköpings län beträffar, så torde detsamma, i likhet med Kalmar län, komma att erhålla stor fördel af den under byggnad varande asylen i Vadstena, afsedd att bereda rum åt 424 sjuka.

I verkligheten ställa sig sålunda förhållandena ofördelaktigast för Elfsborgs, Hallands, Vermlands och Göteborgs och Bohus län, eller, med andra ord, det är de vestligaste provinserna af mellersta Sverige, som äro i det största behofvet af vårdanstalters upprättande på statens bekostnad för sinnessjuka.

Vestra Sveriges behof af ytterligare vårdanstalter för sinnessjuka framgår icke blott af ofvanstående jmförelse mellan förhållandena i landets olika delar, utan äfven genom direkt statistisk undersökning af möjligheten att under nuvarande ställning bereda plats åt sinnessjuka inom de ifrågakvarande länen. Såsom belysande i detta afseende må några siffror anföras ur en motion vid Göteborgs och Bohus läns landsting förliden höst: »Statistiken utvisar, att under åren 1888—92 ensamt för vårt län ansökningar om plats för 78 sinnessjuka män och 92 sinnessjuka kvinnor inkommit till Göteborgs hospital å Hisingen, men att plats då kunnat beredas endast för 52 män och 33 kvinnor. Från staden Göteborg voro under nämnda tid platser sökta för 41 sinnessjuka män och 34 sinnessjuka kvinnor. Af de förra kunde endast 25 mottagas och af de senare endast 23. Från Hallands län hade under sagda tid inkommit ansökningar om platser för 17 sinnessjuka män och 41 sinnessjuka kvinnor. Endast 9 af det förra och 6 af det senare slaget kunde mottagas.»

Vid 1873 års riksdag beslöts en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om uppgörande af fullständig plan för ett tillfredsställande ordnande af hospitalsvården i riket och om densammas framläggande inför följande Riksdag. I den plan, som med anledning häraf utarbetades af

serafimerordensgillet, under hvilket den tiden hospitalen lydde, föreslogos hospitalsbyggnader i Lund, Hernösand, Vexjö och Upsala, å någon ort i Vermlands eller Örebro län och någon ort i Norr- eller Vesterbottens län, i Malmö och på Hisingen invid Göteborg. Öfverskådar man denna plan, visar det sig, att i hufvudsak alla dessa orter sedermera erhållit vårdanstalter för sinnessjuka, om ock i allmänhet pågot annorlunda och i större skala än som för tjugu år sedan föreslogs; endast utvidgningen af det äldre hospitalet på Hisingen har uteblifvit utan att ersättas af någon annan anstalt inom mellersta Sveriges vestra del.

Hos Kongl. Maj:t lär nästan färdigberedt ligga ett förslag till en större asylbyggnad för 8—900 sinnessjuka inom mellersta Sverige för en omkostnad af inemot halfannan million kronor, dock utan att valet af plats för detsamma ännu blifvit definitivt behandladt. Medicinalstyrelsen har alternativt föreslagit kronoparken Åsen vid Upsala eller Alnängarne i närheten af Örebro. Såsom vilkor för platsernas lämplighet har nämnda styrelse främst framhållit goda kommunikationer, billiga lifsmedel och närhet till ett stadssamhälle. Medicinalstyrelsen har satt i första rummet Upsala, under bestämd förutsättning att öfverläkareplatsen ej hopblandas med de akademiska lärarebefattningarna, men då de akademiska myndigheterna ej velat gå in härpå, uttalat sig för Örebro, såsom det billigaste i underhållskostnader.

Att de vestra landskapen, hvilkas behof af vårdanstalter för sinnessjuka, såsom ofvan visats, är i hög grad trängande, och detta i betydligt högre grad än någon annan del af landet, ej skulle hafva stor direkt fördel af en asyl, förlagd så långt mot ostkusten som i Upsala, ligger i öppen dag. Bättre vore då, om Örebro blefve platsen för den nya asylens, men med full visshet torde kunna uttalas, att, sedan uppmärksamheten rigtats på förhållandet, lika lämplig, om icke lämpligare, plats bör kunna erhållas längre mot vestkusten.

Enligt hospitalsstadgan äro de olika länen visserligen likställda vid pröfningen af de sinnessjuka, som böra intagas å hospitalen eller asylerna vid uppstående ledighet, men erfarenheten visar ganska tydligt, att de närmare trakterna hafva lättare att vinna plats vid vårdanstalt åt sina sinnessjuka än de aflägsnare och att, såsom naturligt, det är ganska svårt att i detta afseende nå en fullt objektiv ordningsföljd mellan de sökande, då en mängd omständigheter äro att taga i betraktande vid dess uppgörande. Dessutom spelar, såsom i motionsväg vid föregående riksdagar framhållits, transportkostnaden för de sinnessjuka så stor roll för kom-

munerna och de önskilde, att man redan på den grund bör lägga vårdanstalterna på så väl fördelade platser som möjligt.

Under åberopande af ofvan anförda skäl, och då valet af plats för en större asyl är omedelbart förestående, få undertecknade vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att Kongl. Maj:t, i betraktande af det stora behof af vårdanstalter för sinnessjuka, hvilket föreligger inom vestra delen af mellersta Sverige, täcktes låta utreda, huruvida icke lämpligen en större asyl för sinnessjuka inom den allra närmaste framtiden borde inom nämnda område upprättas.

Stockholm den 25 januari 1894.

Aug. Wijkander.

Axel Vilh. Ljungman.

C. W. Collander.

T. V. Forsell.

Olof Melin.

Axel Larsson.

Oskar Nylander.

Axel Lilljeqvist.

P. Svensson.

Berndt Hedgren.

S. B. Bruhn.

J. A. Johansson

C. T. Lind.

i Bastholmen.

Pehr Andreasson.

Carl G. Grundell.

Frans Berglöf.

Erik Wijk.

Henrik E. Ahrenberg.

A. F. Liljeholm.

D. G. Restadius.

G. Liljenroth.

Fr. Åkerblom.